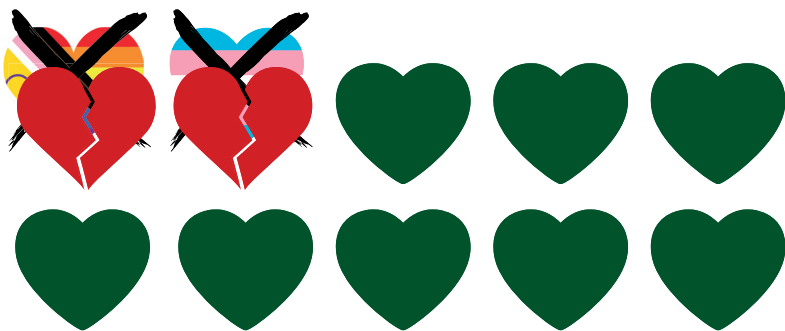
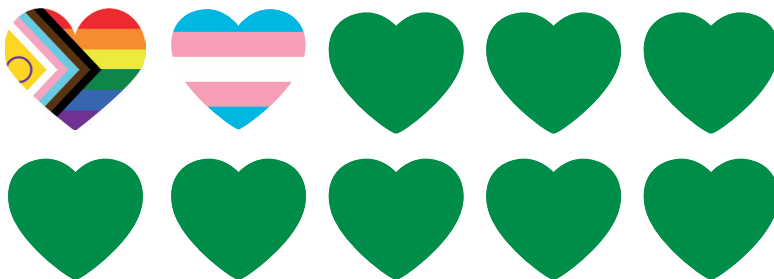

Ani Iivanainen

KENELLE TILAA RIITTÄÄ? KENELLE PAIKKOJA ON?

Sateenkaari-ihmisiin kohdistuva
hengellinen väkivalta ja eheyttäminen
evankelis-luterilaisen kirkon sisällä

Kenelle tilaa riittää?
Kenelle paikkoja on?

Ani Iivanainen

KENELLE TILAA RIITTÄÄ? KENELLE PAIKKOJA ON?

Sateenkaari-ihmisiin kohdistuva
hengellinen väkivalta ja eheyttäminen
evankelis-luterilaisen kirkon sisällä

© 2025 Ani Iivanainen

1. painos

Kannen kuva ja layout: Ani Iivanainen, AnnArt

Kirjan layout ja taitto: Ani Iivanainen, AnnArt

Kustantaja: BoD · Books on Demand,

Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH,

Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-9801-0

SISÄLLYS

Esipuhe.....	7
Mitä hengellinen väkivalta ja eheytyvät ovat?	11
Hengellinen väkivalta on rakenteellista ja yhteisöllistä väkivaltaa.....	15
Hengellinen väkivalta työpaikalla kytkeytyy henkiseen työpaikkaväkivaltaan	21
Eheyttäminen.....	24
Hengellistä väkivaltaa ja eheyttämistä tapahtuu myös evankelis-luterilaisessa kirkossa.....	29
Miten hengellinen väkivalta ja eheyttäminen ilmenevät evankelis-luterilaisessa kirkossa?	35
Keitä ovat hengellisen väkivallan tekijät evankelis-luterilaisessa kirkossa ja millaista tukea uhrit olisivat kaivanneet?	57
Hengellisen väkivallan ja syrjinnän kokemusten kartoittamisessa on puutteita.....	67
Piispojen näkemyksiä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasiakirjoista ja seurakuntien todellisuudesta.....	71
Miten edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kahden todellisuuden kirkossa?	79
Lähteet:	90

ESIPUHE

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset kohtaavat työelämässä ja arjessa monenlaista syrjintää ja epäasiallista kohtelua, joka on henkistä väkivaltaa. Esi-merkiksi Euroopan perusoikeusviraston tekemän selvityksen mukaan vain 8 % suomalaisista lhbtqia+ -ihmisistä kokee voivansa olla täysin omana itsenään työpaikallaan, ja 13 % on kohdannut työssään edellisen vuoden aikana syrjintää (FRA 2020, 33). Yleisimpiä syitä, miksi sateenkaari-ihmiset eivät uskalla olla avoimia työpaikalla ovat ilkeily, vitsailu, ulkopuolelle jättäminen, näkymättömyys yleisessä keskustelussa ja myös suoranainen syrjintä. Sukupuolivähemmistöt ovat seksuaalivä-

LHBTQIA+

- L** = lesbo
- H** = homo
- B** = bi
- T** = trans
- Q** = queer
- I** = intersukupuolinen
- A** = asexuaali
- +** = muut sateenkaari-ihmiset

hemmistöjä vähemmän avoimia itsestään, ja he kohtaavat syrjintää muita lhbtqia+ -ihmisiä yleisemmin. (Lehtonen 2006, 27–31; FRA 2020, 31–33; Oikeusministeriö 2021, 12–15.) Uskonnollisiin yhteisöihin kuulumisen lisää sateenkaari-ihmisten kohtaamaa syrjinnän riskiä (Jalonen 2018, 25-2; Coley 2019, 1, 11-12).

Mitä useammassa intersektiossa on yhteiskunnallisesti syrjityssä asemassa, sitä suurempi on riski joutua myös väkivallan uhriksi. Kristinuskon nimissä ja Raamatulla on perusteltu monenlaista syrjintää, vallankäyttöä ja hengellistä väkivaltaa: rasismia ja sortoa (Buell 2005; Heimola 2017; Vuola 2019), naisten miehelle alisteista asemaa (Alanko & Hakala 2019; Peake & Rosenberg 2019), toisin uskovien ja muiden kulttuurien pakokäännyttämistä (Miranda 2010; Rauhala 2013; Parker 2021), vammaisten ulossulkevaa kohtelua (Solevåg 2018; Henning 2021) ja sateenkaari-ihmisten syrjintää (Nissinen 1994; Gasper 2015–2016; Coley 2019; Tsokkinen 2019; Talvitie 2020; Iivanainen 2023). Raamatun tulkinnalla ja uskonnolla perusteltu moninainen syrjintä on hengellistä väkivaltaa, joka pahimmillaan vaarantaa ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin ja täysimääräiset ihmisoikeudet (Linjakumpu 2015; Hurtig & Linjakumpu 2020; Iivanainen 2021, 2023; Kinnunen & Vikman 2024). *Kenelle tilaa riittää? Kenelle paikkoja on?* -kirja avaa erityisesti evankelis-luterilaisen kirkon sisällä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin kirkon jäseniin ja työntekijöihin kohdistuvan moninaisen ja laajan hengellisen väkivallan ja eheyttämisen yleisyyttä ja ilmenismuotoja.

Kirjan nimi on mukaelma Suomessa kristinuskon sisällä tutusta *Jumalan kämmenellä* -lastenlaulusta, jossa lauletaan: ”Jumalan kämmenellä ei pelkää lintunen, Jumalan kämmenellä ei pelkää ihminen. Kaikille tilaa riittää, kaikille paikkoja on. Jumalan kämmenellä ei kukaan ole turvaton.”. Laulu on monelle kristitylle todellinen turvalaulu – ja

samaan aikaan valtavan monelle lhbtqia+ -ihmisille muistutus siitä, että laulun sanoma ei omalla kohdalla omassa uskonyhteisössä ole totta. Laulutkin voivat olla hengellisen väkivallan välineitä tilanteissa, joissa kirkko, seurakunta tai uskonyhteisö ei hyväksy seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta osana Jumalan kuvaa. Ja silloin, kun omana itsenä avoimesti oleminen ei ole uskonyhteisössä turvallista ja oman identiteetin takia kohtaa hengellistä väkivaltaa ja eheyttämistä.

Minulta kysytään usein, miksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvana työskentelen kirkossa, vaikka kirkko instituutiona ja kristittyt kollektiivisena yhteisönä syrjivät ja kohdistavat hengellistä väkivaltaa sekä minuun yksilönä että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin yleisesti. Teen töitä kirkossa, koska fundamentalistinen, kolonialistinen ja syrjivä uskonto ei ole ainoa totuus kristinuskosta, ja haluan osaltani olla muuttamassa rakenteita sisältäpäin. Vaikka en olisi kristitty, voisin silti allekirjoittaa kristinuskon päähahmon Jeesuksen ydinopetukset:

”Rakasta lähimmäistä niin kuin itseäsi.”

”Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekvän teille, tehkää te heille.”

Näiden ohjeiden soveltamisen esimerkeiksi Jeesus antoi muun muassa nälkäisten ruokkimisen, ilman vaatteita olevien vaatettamisen, muualta tulleiden auttamisen, rauhanomaisen yhteiselon eri kansojen ja uskontoja harjoittavien kesken, rikkauksista luopumisen köyhien hyväksi ja kaikkien, joita yhteiskunnassa sorretaan mukaan kutsumisen.

Toivoa itselleni tuo se, että vaikka kristinuskon nimissä on tehty ja edelleen tehdään paljon pahaa, ei se ole koko totuus. Kaikilla eri kristinuskon toiminta-alueilla löytyy intersektionaalisen ja inklusiivisen kristinuskon sanoman välittäjiä. Toimijoita, joilla on tahto dekolonialisoida ja dekonstruktoida valkoista, patriarkaalista, länsimaista valtaa

kristinskon sisällä. Uskon vahvasti, että muutos lähtee yhteisön sisältä olipa kyse rasismista, ableismista, seksismistä, homo-, bi- ja transfobias-
ta tai misogyniasta. Muutos on sukupolvien ketju yksittäisiä ihmisiä ja
suurempia ihmisryhmiä, jotka uskovat toivon ja oikeudenmukaisuuden
voimaan. Tämän vuosisatoja jatkuneen ketjun yksi osa olen, ja kutsun
uusia muutoksen ja toivon välittäjiä mukaan ketjuun tutkimusta teke-
mällä, kirjoittamalla ja puhumalla.

Yksin minulla ei olisi ollut voimia jatkaa muutostyön ketjua. Olen
loputtoman kiitollinen kaikille ihmisoikeuksien esitaistelijoille, jotka
ovat mahdollistaneet sen, että voin tuoda epäkohtia ja muutostarpeita
esiin ja, että voin nojata edeltäjieni pioneerityöhön. Olen myös syvästi
kiitollinen lukuisille tärkeille ja kannustaville ihmisille, jotka ovat tu-
keneet minua tällä matkallani niin yksityiselämässäni, opinnoissani,
työtehtävissäni, kirjoitusprosessissani kuin tutkimustyötä tehdessäni.

Olen oppinut ihmisoikeuksien puolustamisen polkua kulkiessa-
ni, että joskus ihmiset, jotka ulkoisesti näyttävät olevan tukena, ovat
kin heitä, jotka tosipaikan tullen jättävät hengellisen väkivallan uhrin
selviämään yksin ja kääntyvät tätä vastaan. Olen myös oppinut,
että joskus ihmiset, joista vähiten olisin uskonut, että he asettuisivat
konkreettisesti ja näkyvästi hengellisen väkivallan uhrin tueksi, ovat
kin heitä, jotka suojelevat ja tukevat silloinkin, kun se asettaa heidät
enemmistön keskellä vihan kohteeksi. On helppo tukea silloin, kun se
lisää omaa suosiota. Vaatii oikeudenmukaisuuden tahtoa ja rohkeutta
asettua tueksi silloin, kun eettisesti toimiminen asettaa itsen epämu-
kavuusalueelle, ja aiheuttaa riskin menettää ihailevan yleisön suosio.

Hiljaisuus ylläpitää hengellistä väkivaltaa ja syrjintää.

Siten vaikenemalla osallistut väkivaltaan.

Haluan uskoa, että sinä et vaikene. *Uskoen, toivoen ja rakastaen, Ani*

Kenelle tilaa riittää? Kenelle paikkoja on? -kirja avaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvan, evankelis-luterilaisen kirkon sisällä tapahtuvan hengellisen väkivallan ja eheyttämisen yleisyyttä ja ilmenemismuotoja. Kirja käsittelee aihetta kyselytutkimuksen ja maisterintutkielman tulosten kautta. Kirjassa kuvataan kuinka moninaista, laaja-alaista, piiloon painettua ja vahingoittavaa hengellinen väkivalta / eheytyksen evankelis-luterilaisessa kirkossa on. Lisäksi kirja sisältää ajatuksia siitä, miten asioiden tulisi rakenteellisesti muuttua, jotta hengellistä väkivaltaa ja eheyttämistä onnistuttaisiin kirkossa paremmin ehkäisemään. Kysymykset on kirjassa osoitettu erityisesti kirkon johtajille. Niihin vastaamiseen tarvitaan kuitenkin mukaan koko yhteisö ja yhteiskunta.

Kenelle tilaa riittää? Kenelle paikkoja on? -kirjan tavoitteena on herättää myös sinussa tahto kysyä kysymyksiä ja vaikuttaa omassa lähiyhteisössäsi niin, että seurakunnista ja uskonyhteisöistä tulisi turvallisempia kaikille. **Jotta kaikki olisivat omalla itsenään tervetulleita - ilman mitään muttia.**

Iivanainen jatkaa kysymysten kysymistä ja vastausten etsimistä myös väitöskirjatutkijana tutkiessaan evankelis-luterilaisen kirkon sisällä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin työntekijöihin kohdistuvaa, työpaikalla tapahtuvaa hengellistä väkivaltaa. Iivanainen luo tutkimusmaailmaan käsitteen hengellinen työpaikka väkivalta / Spiritual Workplace Violence (SWV). Käsite helpottaa tutkimuksen lisäksi myös seurakuntien esihenkilöitä ja työntekijöitä arvioimaan ja havainnoimaan hengellistä väkivaltaa, joka tapahtuu työyhteisössä.

9 789528 098010